

Комарова Олена Володимирівна

Криворізький державний педагогічний університет

komarova1978@mail.ru

АКСІОЛОГІЗАЦІЯ ШКІЛЬНОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗНАНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Анотація. Стверджується, що в сучасних умовах конструювання змісту біологічної освіти в старшій школі аксіологічний принцип є одним із основоположних. Його суть полягає у відборі змісту навчального матеріалу з наукових положень базової науки, які мають ціннісний потенціал та здатні набути особистісно значимого сенсу для школяра.

Ключові слова: принцип аксіологічний, біологія в старших класах, ціннісний потенціал наукових знань.

Аннотация. Утверждается, что в современных условиях конструирования содержания биологического образования в старшей школе аксиологический принцип является одним из основополагающих. Его суть заключается в отборе содержания учебного материала из научных положений базовой науки, которые имеют ценностный потенциал и способны приобрести личностно значимый смысл для школьника.

Ключевые слова: принцип аксиологический, биология в старших классах, ценностный потенциал научных знаний.

Цікавою і перспективною для подальшого дослідження проблем конструювання змісту біологічної освіти в старшій школі є думка про те, що «зростання ціннісного потенціалу шкільної біологічної освіти в ХХІ ст. зумовлює необхідність відбору і структурування наукових положень біологічної науки з дотриманням аксіологічного принципу» [2].

Наприкінці 80-х років ХХ століття І. Вілле та Г. Шефер (Гамбург) вказували на те, що система біологічної освіти має враховувати три фактори: по-перше, потреби суспільства, тобто освіта має бути практично зорієнтованою. По-друге, відповідати пізнавальним потребам та віковим особливостям учнів. По-третє, має ґрунтуватися на сучасних дослідженнях базової біологічної науки [4]. Отже, ці фактори визначають відбір навчального

матеріалу, його структурування, визнають зміст практичної складової біологічної підготовки в середній школі. Ключовою тезою дослідників було те, що біологію потрібно вивчати не просто як науку про життя, а як науку про життя для життя або «про органічне життя для життя людини».

Ідея гуманізації для біологічної освіти полягає у «посиленні ціннісної направленості змісту, збагаченні його гуманістичними і моральними ідеями про життя і природу як найвищі цінності, унікальність людини і недоторканість її життя і здоров'я, цінність біологічної науки і біологічної освіти, неприпустимість використання результатів наукових досліджень, що завдають школи живому, особисту відповідальність за наслідки своєї діяльності в біосфері» [2].

«Біології відводиться важлива роль у розвитку духовного життя і формування екологічної культури особистості, що в значній мірі визначає особливу актуальність проблем оновлення змісту біологічної освіти як одного з факторів забезпечення культурної наступності» [1]. Важливого значення для реалізації цієї мети набуває з одного боку привнесення цінностей гуманітарної культури, з іншого боку, збереження системності і цілісності змісту біологічної освіти, уникнення його перевантаження додатковою інформацією. Одним із можливих шляхів є представлення біологічних знань у контексті культури, розгляд наукових досягнень у галузі біології як сукупності матеріального та духовного багатства людства. Іншими словами, зміст біологічної освіти має бути спрямованим на «роз'яснення актуальних проблем біології, представлених у контексті культури» [1]. Н. В. Кочергіна [3] вказує, що методологічним знанням, як елементу системи знань школярів, надається провідна роль у розвитку в учнів наукового світогляду, мислення та інших аспектів, що характеризують людину як особистість. Останнє порушує питання про аксіологічність методологічних знань. Особливого значення ця теза набуває з врахуванням того, що методологічні знання включають знання про закономірності сучасного та історичного розвитку конкретної предметної галузі. Отже, вивчення історії науки надає можливість розглядати наукові

здобутки як елементи культури, що і надає засвоєваним знанням аксіологічності. Основними напрямками, що дозволяють реалізувати цей підхід є: 1) знайомство учнів із роллю вчених у розвитку біологічних законів і теорій; 2) висвітлення історико-наукового матеріалу з акцентом на соціальну історію біології, що дозволить учням зрозуміти взаємозв'язок сфер існування культурної спадщини, взаємовплив наукового і соціального розвитку у певну історичну епоху; 3) формування суб'єктної позиції та особистісного сенсу при вивченні біології. Виробленню особистісного сенсу при засвоєнні змісту матеріалу буде сприяти перенос акценту від факту до сенсу, цінності, тобто перевід наукових знань на мову цілей, емоційно-ціннісних орієнтацій людини. Як тут не згадати компоненти змісту освіти за І. Я. Лернером, за яким одним з них є досвід емоційно-цінного ставлення до світу. Н. Д. Андрєєва та І. Ю. Азізова [1] пропонують пропонувати учням завдання на усвідомлення авторської позиції вченого, на пошук додаткової інформації культурно-історичного характеру; на встановлення і розвиток асоціативних зв'язків з іншими творами науки або мистецтва. Наступними напрямками є: 4) розгляд етичної цінності наукового знання, демонстрування учням того, що цінності, яких притримується вчений, здійснюють вплив на наукову діяльність, є заборонені, з точки зору людської моралі, гуманістичного світогляду, екологічної етики напрямки наукових досліджень; 5) розкриття естетичного боку науки – краси стрункості її законів і теорій; 6) біологічна освіта, яка ґрунтується на досягненнях базової науки, що в свою чергу є узагальненим віддзеркаленням всіх форм руху матерії, має можливості для реалізації ідеї діалогу (полілогу) культур у підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Андреева Н. Д. Отражение тенденций развития науки в содержании биологического образования / Н. Д. Андреева, И. Ю. Азизова // Биология в школе. – 2010. - № 1. – С. 37 – 42.

2. Коршевнюк Т. Зміст шкільної біологічної освіти в контексті біологічної науки / Тетяна Коршевнюк // Біологія і хімія в рідній школі. – 2015. - № 1. – С. 38-42.

3. Кочергина Нина Васильевна. Формирование системы методологических знаний при обучении физике в средней школе : автореферат дис. ... доктора педагогических наук : 13.00.02 / Моск. пед. гос. ун-т. - Москва, 2003. - 34 с.

4. Шефер Г. Универсальные принципы как основа биологического образования / Г. Шефер // Биология в школе. – 1993. - № 1. – С. 38 – 41.